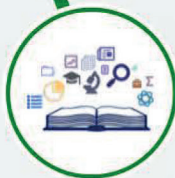

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№11(57) 2025

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 11(57) 2025

Київ – 2025

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and
Moral Education**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 11(57) 2025

Kyiv – 2025

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2025. № 11(57) 2025. С. 3866

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023 № 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 17.11.2025, № 6/11-25)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів. Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, старший науковий співробітник відділу економічного регулювання природокористування, ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України", лікар ФРМ (фізичної та реабілітаційної медицини) ДУ "Територіальне медичне об'єднання МВС України по Одеській області" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біотики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Штища в Пилі (м. Пила, Польща)
9. Гвожджевський Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Гетманенко Людмила Миколаївна - старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

11. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
12. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)
13. Гудзь Наталія Іванівна - доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технологій ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
14. Гуменишкова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
15. Дерстуганова Наталя Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
16. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
17. Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
18. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
19. Інжисевська Леся Анатоліївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
20. Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
21. Кардаш Оксана Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматизації, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
22. Клімус Тереза Миколаївна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету "Львівська політехніка", завідувач сіхківського відділення денного догляду Львівського міського центру соціальних послуг "Джерело" (Львів, Україна)
23. Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
24. Коваль Галина Миколаївна - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
25. Ковальчук Анна Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
26. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
27. Корнієнко Петро Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
28. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
29. Кравчук Людмила Степанівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
30. Крайник Григорій Сергійович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
31. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
32. Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
33. Лисенко Дмитро Андрійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
34. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна - доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
35. Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
36. Мальцев Дмитро Валерійович кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
37. Марушова Олександра Анатоліївна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
38. Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
39. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
40. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
41. Мідельський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
42. Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
43. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
44. Мочалов Юрій Олександрович - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
45. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
46. Олійник Світлана Валентинівна - кандидат фармацевтичних наук, доцент, доцент кафедри аптечної технології ліків Національного фармацевтичного університету
47. Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України (Київ, Україна)
48. Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Попель Оксана Василівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
50. Приходькіна Наталя Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
51. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
52. Сирник Ярослав - доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
53. Трушкіна Наталя Валеріївна - кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
54. Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
55. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
56. Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
57. Чаусова Тетяна Володимирівна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
58. Черська Марія Сергіївна - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
59. Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
60. Шевченко Валерія Геннадіївна - кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
61. Яковичка Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Dzhurylo A.P. <i>EUROPEAN PRIORITIES AND NATIONAL POLICIES ON THE INTEGRATION OF PRESCHOOL AND SCHOOL-AGE IMMIGRANT CHILDREN INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF GOVERNMENT APPROACHES AND INTEGRATION CHALLENGES</i>	36
Hertsovska N., Raikhel A., Myholynets K., Starnychuk A. <i>RETHINKING LANGUAGE ASSESSMENT: THE INTEGRATION OF NEUROLANGUAGE COACHING (NLC) FOR TRANSFORMATIVE LEARNING IN THE ESP CONTEXT</i>	50
Kotsyuba R.B., Hantimurov A.V. <i>USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE DOCTORS IN THE PROCESS OF STUDYING LATIN AND MEDICAL TERMINOLOGY</i>	62
Kravets S.V., Konkuliovskiy V.V. <i>TRAVEL SHOWS AS TRANSLATION TRAINING MATERIAL WITHIN LINGUOCULTURAL IERTS (INDIVIDUAL EDUCATIONAL-RESEARCH TASKS)</i>	70
Mulesa O.Yu., Imre Yu.Yu., Kenherts S.S., Netse A.E. <i>FORMATION OF “GREEN” COMPETENCES OF FUTURE PHYSICS AND MATHEMATICS TEACHERS</i>	81
Popova L.M., Loboda O.V. <i>FORMATION OF STUDENTS’ FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE USING TASK-BASED LANGUAGE TEACHING (TBLT)</i>	92
Roskvas I.A. <i>MODERNISING FOREIGN LANGUAGE TRAINING FOR FUTURE AGRICULTURAL ENGINEERS: GLOBAL EXPERIENCE AND UKRAINIAN PERSPECTIVES</i>	108
Serhiienko T.M., Shoptenko V.R., Lysenko O.A. <i>EFFECTIVENESS OF ONLINE PLATFORMS USING THROUGH THE PRISM OF THE PPP APPROACH IN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS</i>	117

Smikh R.A. <i>PROFESSIONAL TRAINING OF CYBERSECURITY AND INFORMATION PROTECTION SPECIALIST: THE SUBSTANTIATION OF KEY CONCEPTS</i>	125
Surkova K.V., Danylko O.H., Radul S.H. <i>FORMATION OF THE TRAINING TASKS COMPLEXITY FOR FUTURE REMOTE PILOTS OF UNMANNED AERIAL VEHICLES</i>	138
Аксьонова К.В. <i>ГРОМАДОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ</i>	150
Анушкевич В.І. <i>САМОРЕГУЛЯЦІЙНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ПСИХОЛОГІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ</i>	163
Баличева Н.В., Баличева А.С. <i>ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ</i>	176
Барда С.І., Московець Л.П. <i>ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ І ПСИХОЛОГІВ</i>	183
Бачинська Н.А., Салата Г.В. <i>ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ: ШТРИХИ ДО ПРОБЛЕМИ</i>	194
Беляєв С.Б., Ткачова Н.О., Ткачов А.С. <i>ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ФАНДРАЙЗИНГУ</i>	206
Білан В., Авраменко О. <i>ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗМУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	218
Білецька Г.А., Третьюко В.В., Карпанасюк В.В. <i>СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	226
Бойко Я.А. <i>ОСОБЛИВОСТІ СТАЙНЕРІВСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ В ЦИФРОВУ ДОБУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	237

Бондаренко В.В., Вербовий В.П., Гузенко Є.В., Мазур І.М., Сатиров А.М. <i>ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ЧИННИК ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	250
Борис У.З. <i>УКРАЇНСЬКІ ДИТЯЧІ ЧАСОПИСИ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ЗАСІБ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ</i>	262
Бондаренко С.В., Пилипишин О.І., Машталір А.І. <i>КУРС «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ» ДЛЯ ЗДОБУВА- ЧІВ НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ІНТЕГРАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС</i>	278
Бондаренко С.В., Пилипишин О.І., Машталір А.І. <i>РЕЛІГІЯ, МЕДИЦИНА ТА ДУХОВНІСТЬ: ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ СПІВІСНУ- ВАННЯ</i>	287
Брюховецька І.В., Крючкова Ю.В., Виговська С.В. <i>АНАЛІЗ РОЛІ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СИСТЕМІ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	299
Вадзюк С.Н., Толокова Т.І. <i>АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ НАУКОВО-МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ</i>	308
Варга Л.І., Липчанко-Ковачик О.В. <i>ІНТЕГРАЦІЯ КРАЇНОЗНАВЧОГО КОМПОНЕНТУ У ВИКЛАДАННЯ ІНО- ЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТА ІНШОМОВ- НОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ</i>	318
Варецька О.В., Хаустова О.В. <i>ТЕОРІЯ САМОЕФЕКТИВНОСТІ АЛЬБЕРТА БАНДУРИ ЯК НАУКОВЕ ПІДПРУНТЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ</i>	328
Васенко В.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРУ</i>	341
Васенко В.В. <i>ПРОБЛЕМА ЦИФРОВІЗАЦІЇ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТ- НЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	354
Василиків І.Б. <i>ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У СТРУКТУРІ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ІНФОР- МАТИКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТ- КОВОЇ ШКОЛИ</i>	368

Васюк О.В., Маценко Л.М. <i>ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	378
Великдан Ю.В., Хищенко О.О., Пильтяй О.М. <i>АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕДІА ТА ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	389
Вилков С.В., Кушнірук С.А. <i>НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ</i>	402
Власенко Р.П., Поліщук К.М. <i>ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ</i>	413
Воровка М.І. <i>СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ТА ЕТИЧНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЬСТВА: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ</i>	425
Гаврилюк С.М., Скрипник Н.І. <i>ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ</i>	435
Гевко О., Ліба О.М. <i>ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЧЕРЕЗ МІЖСУБ'ЄКТНУ ПАРТНЕРСЬКУ ВЗАЄМОДІЮ: ВІД ДОШКІЛЛЯ ДО ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ</i>	444
Горват М.В., Брижак Н.Ю., Кузьма-Качур М.І. <i>КРАЄЗНАВСТВО ЯК ПРОСТІР ВИХОВНИХ ІННОВАЦІЙ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ: ВІД ТРАДИЦІЙНОЇ ЕКСКУРСІЇ ДО ЦИФРОВОЇ ПОДОРОЖІ</i>	460
Гордійчук Я.А. <i>ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ МОДЕЛІ</i>	472
Гуменюк В.В. <i>ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРЕНІНГУ З РОЗВИТКУ ПАЦІЄНТООРІЄНТОВАНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР</i>	482
Демченко І.І., Григоренко Т.В., Тверезовська Н.Т. <i>ЗАСТОСУВАННЯ ЧАТ-БОТІВ ІЗ ШІ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ</i>	492

Дика Н.М., Глазова О.П. <i>ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ</i>	505
Діхтяр С.М. <i>ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ НА ДОВКІЛЛЯ У ШКІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ</i>	515
Дубик Л.В. <i>ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ГІНЕКОЛОГІЇ</i>	525
Єрічева Т.Ю., Горденко С.І., Варивода К.С., Палієнко О.А. <i>МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ БЕЗПЕКОВИХ ДИСЦИПЛІН</i>	533
Заболотна А.В., Поліщук Т.В., Манзій О.П., Гедзик К.В. <i>ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ AR-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ГЕНЕТИКИ</i>	544
Загребельний О.В. <i>КОМАНДОУТВОРЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ</i>	552
Звєскова В.К. <i>МЕТОДИКА РОБОТИ АСИСТЕНТА ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ</i>	562
Зіневич В.В. <i>ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕДІА-КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ</i>	571
Злагодух Д.О. <i>ДИСКУСІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ</i>	578
Зорочкіна Т.С., Литвин І.М., Здір Д.Р. <i>ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ДО СТВОРЕННЯ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ</i>	587
Ільків А.В., Іванишин Г.Я., Лашків Т.В., Савчук Л.Д. <i>КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ПРАКТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА</i>	595

УДК 373.3/.5.016:811.161.2]:159.955

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)-505-514](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57)-505-514)

Дика Наталія Михайлівна кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Глазова Олександра Павлівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовно-літературної освіти Інституту післядипломної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті висвітлено проблему розвитку критичного мислення учнів закладів загальної середньої освіти на уроках української мови за допомогою тексту. Наголошено, що опрацювання тексту на уроках української мови розвиває й удосконалює в учнів уміння сприймати й аналізувати різні види інформації, визначаючи й осмислюючи порушені в них проблеми та причинно-наслідкові зв'язки, навчає міркувати самостійно, логічно й системно, переконливо аргументуючи зроблені висновки й приймаючи правильні рішення. Проаналізовано погляди провідних науковців галузі на проблему формування критичного мислення. З'ясовано, що такі мисленнєві операції, як інтерпретація, аналіз, оцінювання, пояснення, що є складниками критичного мислення, активізуються під час застосування інтерактивних методів навчання, у процесі взаємодії та діалогу. Зауважено, що саме через це вчитель має підтримувати бажання учнів дискутувати, адже важливою є соціальна взаємодія, у процесі якої вони спілкуються, обмінюються думками та враженнями, висловлюють почуття й оцінки, спільно вирішують проблеми, опановують суспільні цінності. Наведено приклади різнорівневих вправ і завдань на основі опрацювання тексту, спрямованих на формування в учнів критичного мислення.

Зроблено висновки про те, що формування в учнів критичного мислення на основі опрацювання навчального тексту відповідає потребам часу, оскільки формує в них уміння адекватно розуміти прочитане, критично оцінювати інформацію, відокремлювати головне від несуттєвого, визначати причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати власні судження й оцінки, чітко формулювати висновки й узагальнення. Підкреслено, що така організація роботи з текстом сприяє розвитку уважного ставлення до мови, виробленню мовних і мовленнєвих умінь і навичок, а відтак сформованості відповідних компетентностей.

Ключові слова: загальна середня освіта, методика навчання української мови, м'які навички, критичне мислення, текст.

Dyka Natalia Mykhailivna PhD of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Language and Literary Education of the Institute of Postgraduate Education, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-1385-5027>

Glazova Oleksandra Pavlivna PhD of Philological Sciences, Docent, Institute of Postgraduate Education, Kyiv University named after Borys Hrinchenko, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-0554-9858>

TEXT AS A MEANS OF DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL THINKING IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Abstract. The article highlights the problem of developing critical thinking in secondary school students in Ukrainian language lessons using text. It is emphasized that studying text in Ukrainian language lessons develops and improves students' ability to perceive and analyze various types of information, identifying and comprehending the problems and cause-and-effect relationships raised in them, teaches them to think independently, logically and systematically, convincingly arguing the conclusions drawn and making the right decisions. The views of leading scientists in the field on the problem of forming critical thinking are analyzed. It is found that such thinking operations as interpretation, analysis, evaluation, explanation, which are components of critical thinking, are activated when using interactive teaching methods, in the process of interaction and dialogue. It is noted that precisely because of this, the teacher should support the students' desire to discuss, because social interaction is important, in the process of which they communicate, exchange thoughts and impressions, express feelings and assessments, jointly solve problems, master social values. Examples of multi-level exercises and tasks based on text processing aimed at developing critical thinking in students are given.

It is concluded that the formation of critical thinking in students based on the processing of educational text meets the needs of the time, since it forms in them the ability to adequately understand what has been read, critically evaluate information, separate the main from the unimportant, determine cause-and-effect relationships, argue their own judgments and assessments, clearly formulate conclusions and generalizations. It is emphasized that such an organization of work with the text contributes to the development of an attentive attitude to language, the development of language and speech skills and abilities, and therefore the formation of relevant competencies.

Keywords: general secondary education, Ukrainian language teaching methodology, soft skills, critical thinking, text.

Постановка проблеми. У Концептуальних засадах мовно-літературної освітньої галузі, затверджених Наказом МОН України від 20.08.2025 року № 1163, наголошено, що крім розвитку ключової компетентності – вільного володіння державною мовою, мовно-літературна освітня галузь має докладатися і до формування інших ключових компетентностей, сприяючи становленню людини з критичним мисленням, здатної оцінювати інформацію й ухвалювати обґрунтовані рішення, що особливо важливо в сучасних умовах інформаційної війни та поширення пропаганди.

Важливим засобом та інструментом формування таких компетентностей є текст, опрацювання якого на уроках української мови розвиває й удосконалює в учнів уміння сприймати й аналізувати різні види інформації, визначаючи й осмислюючи порушені в них проблеми та причинно-наслідкові зв'язки, навчає міркувати самостійно, логічно й системно, переконливо аргументуючи зроблені висновки й приймаючи правильні рішення. Крім уміння вдумливо читати й розуміти текст, учні мають оволодіти навичками відповідно інтерпретувати його зміст, висловлюючи й аргументуючи власні ставлення й оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В освітньому середовищі термін «критичне мислення» набув популярності з другої половини 1990-х років.

Проблеми формування критичного мислення досліджували вітчизняні педагоги С. Бадер, В. Кремень, О. Пометун, В. Прошкін, С. Радченко, П. Саух, С. Терно, О. Тягло, М. Починкова та ін. Особливості розвитку критичного мислення висвітлювали зарубіжні психологи та педагоги Б. Блум, Дж. Дьюї, М. Ліпман, Р. Пауль, Р. Стернберн та ін.

Американський фахівець у галузі теорії і практики критичного мислення філософ Річард Пауль вважав критичне мислення серцевиною реформи освіти з метою приведення її у відповідність із запитам життєдіяльності цивілізованого світу XXI століття, а навчання критичного мислення – важливою формою підготовки дітей і молоді до успішної життєдіяльності в інформаційному та постінформаційному суспільстві.

Засновник Інституту Критичного мислення при Монтклерському коледжі (США) Метью Ліпман визначав критичне мислення як кваліфіковане (досвідчене, майстерне), відповідальне мислення, що виносить правильні судження, тому що засноване на критеріях раціональності, підлягає самокорегуванню (самовдосконалюється) та враховує контекст. Отже, за М. Ліпманом, критичне мислення — це процес самостійного і відповідального ухвалення рішень на підставі критеріїв та контексту, що супроводжується самокорекцією. Таке мислення необхідне, щоб підготувати учнів до самостійної й плідної праці та життя в демократичному суспільстві [8, с. 20].

Американський філософ Дж. Дьюї, якого називають «батьком сучасної традиції критичного мислення» (сам він називав цей вид мислення рефлексивним), виокремлював три етапи розмірковування: утруднення, формулювання запитань, оцінка висновку. Тобто другу фазу трифазної структури критичного

мислення науковець убачав саме в формулюванні запитань, що увиразнює важливість цього аспекту.

Мета статті – визначити роль і значення змісту запитань до навчального тексту на уроці української мови, узгодити формулювання запитань, які слугуватимуть засобами формування критичного мислення в процесі опрацювання тексту, з таксономією Блума як педагогічним інструментом, ефективним у такій моделі організації освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають М. Починкова та С. Бадер, критичного мислення потрібно навчати, його розвиток і формування мають здійснюватися під цілеспрямованим педагогічним впливом [7].

О. Пометун стверджує, що критичного мислення можна навчати в різних сферах змісту, таких як читання, література, суспільствознавство, математика та природознавство. З боку дидактики й методики навчання окремих предметів – це є особливо важливим, оскільки критичне мислення найкраще формується, коли учні працюють із певним змістом, а не лише викладається як окремий набір умінь/навичок. Дослідниця підкреслює, що критичне мислення – це вміння ставити конструктивні запитання та приймати виважені рішення [6].

Першим у переліку методів критичного мислення не даремно називають активне (вдумливе) читання. Усі методи критичного мислення ґрунтуються на вмінні правильно поставити запитання, у нашому випадку – до тексту.

Зміст опрацьовуваних на уроках української мови текстів традиційно не містить суперечностей, які учням або учню потрібно розв'язати, зробивши вибір і обравши правильне рішення. Звісно, виняток становлять медійні тести, важливим завданням аналізу яких є відокремлення суджень від фактів та виявлення можливих маніпуляцій.

Проте будь-які навчальні тексти створюють умови та можливості для відпрацювання елементів критичного мислення. Розмірковування учнів над змістом тексту мають вибудовуватись відповідно до схеми, прийнятої в формальній логіці: теза (думка, що потребує доведення) → аргументи (факти, на яких таке доведення ґрунтується факти, на яких таке доведення ґрунтується) → висновки (увідповіднення змісту тези наведеним аргументам). Саме до такого розмірковування учнів мають спонукати належним чином сформульовані вчителем запитання. Розмірковуючи, учні мають виявляти достатнє для правильного висловлення власних думок володіння мовою, уміння добирати відповідну лексику, застосовувати знання граматики та синтаксису.

Сприятливою й корисною для опанування розумових операцій (побудови роздуму) та вдосконалення мовних знань та мовленнєвих умінь і навичок є ситуація спільної діяльності – обговорення змісту навчального тексту в класі, що традиційно організовується у формі відповідей на поставлені вчителем запитання. Добре, якщо додаткові запитання виникають у самих учнів, що свідчить про їхню зацікавленість в обговоренні, активність у спілкуванні з вчителем та між собою.

Науковці підкреслюють зв'язок критичного мислення з таксономією Блума (1956) - педагогічним інструментом, який можна ефективно застосовувати в різних моделях організації й оцінювання освітнього процесу, отже, й в опрацюванні тексту. Термін «таксономія» (від грец. *taxis* – розташування один за одним, лад, порядок, і *nomos* – закон) визначають як теорію класифікації і систематизації складних галузей дійсності, які, зазвичай, мають ієрархічну будову. Простота й логічність Таксономії Блума визнана педагогами світу.

На початку століття Таксономію Б. Блума було переглянуто й дещо змінено американськими науковцями Л. Андерсоном і Д. Кратволом. Різницю можна побачити на схемі, яка ілюструє обидва варіанти концепції у вигляді піраміди: від простих до більш складних рівнів мислення (див. рис. 1).

Рис. 1. Таксономія Блума та Таксономія Андерсона

Відмінності полягають не лише в тому, що дві останні категорії переставлено й витлумачено інакше, а іменники замінено на дієслова, а в тому, що оновлена версія виразно орієнтована на творчість. Рядок «синтез» із першого варіанту в другому замінено на «створює», що більше відповідає меті й методиці навчання української мови – йдеться про самостійне створення учнями в результаті опрацювання навчального тексту усного або письмового висловлювання. За такої організації опрацювання тексту можна виокремити три стадії розвитку критичного мислення:

- запитання, сформульовані за змістом прочитаного/прослуханого тексту вчителем (або подані в підручнику), - виклики;
- відповіді учнів на кожне з поставлених запитань – осмислення;
- створене учнем/учнями в усній або письмовій формі висловлення, що містить загальний висновок з тексту, - рефлексія.

Особливості формулювання запитань покажімо на прикладі опрацювання навчального тексту в 9 класі на уроці закріплення вивченого з теми «Складно-підрядні речення з підрядними означальними». Унаочнення – 2-3 репродукції ікон «Богородиця Покрова» на екрані.

Покрова

День Покрови Пресвятої Богородиці - величне свято, яке український народ відзначає 1 жовтня. Назва свята пов'язана з покривалом Богородиці, яке інакше називають мафорій або омофор. За легендою, під час облоги Константинополя ворогами, Богородиця розпростерла у храмі покривало, яким і покрила молільників. Тієї ж миті вороги зняли облогу міста й відступили.

Особливо шанували Покрову запорозькі козаки. Священною для кожного козацького лицаря на Січі була Покровська церква, від порога якої воїни вирушали на захист рідної землі і з подякою за порятунок поверталися після походів. До Пресвятої Богородиці козаки зверталися як до головної захисниці свого війська, а значить, заступниці й покровительки всієї України.

До церковної реформи, проведеної 2023 року, День Покрови Пресвятої Богородиці відзначали 14 жовтня. Після зміни дня святкування на 1 жовтня на цю ж дату перенесли вшанування Дня Українського Козацтва та Дня захисників і захисниць України (3 календаря).

Запитання, які сприятимуть формуванню критичного мислення учнів у процесі опрацювання на уроці української мови поданого вище тексту, покажімо в таблиці, складеній з опорою на переглянуту й дещо оновлену американськими науковцями версію таксономії Б. Блума. Досягнення сформульованих у меті уроку української мови завдань показано у вигляді мовних і мовленнєвих завдань, які учні мають виконати, відповідаючи на запитання за змістом тексту (див. таблицю 1).

Таблиця 1.

Мовні завдання

Категорії навчальних цілей	Дієслова для формулювання запитань	Орієнтовні запитання до змісту тексту	Мовні завдання (для виконання у процесі відповіді)
знання	назвіть, розкажіть, пригадайте, повторіть, перелічіть	Назвіть день, у який українці відзначають свято Богородиці Покрови.	Відповідь побудуйте у формі складнопідрядного речення з підрядним означальним.
розуміння	поясніть, покажіть, визначте, з'ясуйте, уявіть, як це можна зобразити, обґрунтуйте, що ви пригадали чи уявили, як ви це зрозуміли	Поясніть назву свята. Розкажіть, як це показано на іконі. Над якими людьми розкинула покров Богоматір?	Прочитайте з тексту речення, які передають зміст легенди. Визначте в кожному місці підрядного речення стосовно головного.

Категорії навчальних цілей	Дієслова для формулювання запитань	Орієнтовні запитання до змісту тексту	Мовні завдання (для виконання у процесі відповіді)
застосування	як можна застосувати викладену в тексті інформацію? у яких ситуаціях? сплануйте дії й використайте відповідно до окреслених умов	Як би ви використали для пояснення суті свята репродукцію ікони?	Уявіть, що вам потрібно пояснити суть свята меншому братові/сестрі. Зробіть це, пояснюючи зображене на іконі, двома-трьома реченнями, одне з яких складнопідрядне з підрядним означальним.
аналіз	проаналізуйте, визначте зв'язки між ідеями, фактами й цінностями; яку важливу думку покладено в основу поведінки героїв тексту; зробіть висновки	Чому саме до Богоматері звертались козаки по захист? Чому саме її вважали своєю покровителькою?	Складіть складнопідрядне речення, у якому йдеться про те, що саме захист батьківщини від ворогів є найвищою справедливістю, яку захищає Богородиця.
оцінка	складіть оцінку, висловте свою думку, аргументуйте відповідь	Чому саме церква Покрови була головною на Січі? Чому козаки так цінували саме це свято? Як і чому ставитесь до свята ви? Чому День Покрови Пресвятої Богородиці, День Українського Козацтва та День захисників і захисниць України відзначають одночасно?	Як ви оцінюєте те, що День Українського козацтва та День захисників і захисниць відзначають одночасно зі святом Богородиці Покрови? Яким ви уявляєте це святкування? Відповідь побудуйте у формі складнопідрядного речення з підрядним означальним.
створення	створіть, напишіть, проілюструйте, сформулюйте, підготуйте, узагальніть, зробіть висновки	Що ви побажали б воїнові ЗСУ, вітаючи його з Днем захисників і захисниць? Чи згадали б у своєму привітанні День Покрови Пресвятої Богородиці? Чому?	Складіть текст привітання воїнам ЗСУ з Днем захисників і захисниць для розміщення на шкільному вебсайті. Створіть ілюстрацію до такого тексту.

Використання таксономії поліпшить складання різнорівневих запитань та розташування їх у логічній послідовності, що сприятиме успішному розвитку критичного мислення учнів.

«Унікальна риса художнього тексту — багатозначність і образність, які вимагають від читача / читачки інтерпретації, занурення в підтекст, співучасті у смислотворенні», - сказано в Концептуальних засадах мовно-літературної освітньої галузі. Саме питанням інтепретаційного характеру словесник має приділяти найбільшу увагу.

Інтерпретаційні запитання спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, добре, якщо у відповіді наявні елементи самостійності й неординарності мислення. Такі запитання зазвичай розпочинаються словами «Чому, на вашу думку...? У чому причина того, що...?»

Такі мисленнєві операції, як інтерпретація, аналіз, оцінювання, пояснення, що є складовими критичного мислення, активізуються під час застосування інтерактивних методів навчання, у процесі взаємодії та діалогу. Тому вчитель має підтримувати бажання учнів дискутувати, адже важливою є соціальна взаємодія, у процесі якої вони спілкуються, обмінюються думками та враженнями, висловлюють почуття й оцінки, спільно вирішують проблеми, опановують суспільні цінності.

Оскільки для дискутування програмою передбачено окремі години, перетворювати на тривалу дискусію роботу з текстом не слід. Відповідно до теми уроку необхідно виконати вправи, повторюючи й закріплюючи мовні знання, здобуті учнями на уроках. Завершити урок можна невеликою за обсягом, але важливою за змістом підсумковою письмовою роботою в жанрі есе «Нема й не буде переводу козацькому міцному роду».

Висновки. Формування в учнів критичного мислення на основі опрацювання навчального тексту відповідає потребам часу, оскільки формує в них уміння адекватно розуміти прочитане, критично оцінювати інформацію, відокремлювати головне від несуттєвого, визначати причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати власні судження й оцінки, чітко формулювати висновки й узагальнення. Така організація роботи з текстом сприяє розвитку уважного ставлення до мови, виробленню мовних і мовленнєвих умінь і навичок, а відтак сформованості відповідних компетентностей.

Література:

1. Наказ МОН України від 20.08.2025 року № 1163 «Про затвердження концептуальних засад та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025-2030 роки». URL: https://osvita.ua/doc/files/news/952/95248/Nakaz_MON_N_1163_vid_20_serpnya_2025_roku__1_.pdf
2. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (Рекомендована наказом Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 № 883). URL: https://drive.google.com/file/d/1FbS5-6Y_usoc88oc0Ez_ruRff1eDkAAF/view

3. Н.Дика, О. Глазова. Робота з текстом на уроках української мови в контексті вимог Державного стандарту базової середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Теорія та методика навчання. Випуск 50. Том 1. 2022. С. 75-79. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42494/1/N_Dyka_O_Glazova_IP_50_IPO.pdf

4. Лавренчук Т.С., Ліпісовецька О.М., Мальченко М.С. Теоретичні засади розвитку критичного мислення старшокласників. *Вісник науки та освіти*. №6 (12), 2023, С.472-481. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/5333/5364>

5. Логвиненко О. Технологія розвитку критичного мислення учнів у процесі опрацювання текстів та виконання письмових завдань в системі розвивального навчання. URL: <https://klasnaocinka.com.ua/ru/article/tekhnologiya-rozvitku-kritichnogo-mislennya-uchniv.html>

6. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018, №2, С. 89-95. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493/423>

7. Починкова М., Бадер С. Критичне мислення: перепони на шляху розмірковування. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 79, том 2, 2024, С. 248-254. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_2/40.pdf

8. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): [посібник для вчителя]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с. URL: <https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/Terno-CTDTheory.pdf>

References:

1. Nakaz MON Ukrainy vid 20.08.2025 roku № 1163 «Pro zatverdzhennia kontseptualnykh zasad ta dorozhnoi karty realizatsii kontseptualnykh zasad osvitenikh haluzei na 2025-2030 roky». [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 20, 2025 № 1163 "On approval of the conceptual principles and the roadmap for the implementation of the conceptual principles of educational branches for 2025-2030"]. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/952/95248/Nakaz_MON_N_1163_vid_20_serpnia_2025_roku__1_.pdf [in Ukrainian].

2. Modelna navchalna prohrama «Ukrainska mova. 7–9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model curriculum "Ukrainian language. Grades 7–9" for secondary education institutions] (avtory: Zabolotnyi O. V., Zabolotnyi V. V., Lavrynychuk V. P., Plivachuk K. V., Popova T. D.). «Rekomendovano Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy» (Rekomendovana nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24.07.2023 № 883). URL: https://drive.google.com/file/d/1FbS5-6Y_usoc88oc0Ez_ruRFf1eDkAAF/view [in Ukrainian].

3. N.Dyka, O. Hlazova. Robota z tekstem na urokakh ukrainskoi movy v konteksti vymoh Derzhavnoho standartu bazovoi serednoi osvity. [Working with text in Ukrainian language lessons in the context of the requirements of the State Standard of Basic Secondary Education]. *Innovatsiina pedahohika*. Teoriia ta metodyka navannia. Vypusk 50. Tom 1. 2022. S. 75-79. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42494/1/N_Dyka_O_Glazova_IP_50_IPO.pdf [in Ukrainian].

4. Lavrenchuk T.S., Lipisovetska O.M., Malchenko M.S. Teoretychni zasady rozvytku krytychnoho myslennia starshoklasnykiv. [Theoretical principles of the development of critical thinking in high school students.]. *Visnyk nauky ta osvity*. №6 (12), 2023, S.472-481. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/5333/5364> [in Ukrainian].

5. Lohvynenko O. Tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia uchniv u protsesi opratsiuvannia tekstiv ta vykonannia pysmovykh zavdan v systemi rozvyvalnoho navchannia. [Technology for developing students' critical thinking in the process of processing texts and completing written tasks in the system of developmental learning.]. URL: <https://klasnaocinka.com.ua/ru/article/tekhnologiya-rozvitku-kritichnogo-mislennya-uchniv.html> [in Ukrainian].

6. Pometun O. Krytychne myslennia yak pedahohichniy fenomen. [Critical thinking as a pedagogical phenomenon]. *Ukrainskyi pedahohichniy zhurnal*. 2018, №2, S. 89-95. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493/423> [in Ukrainian].

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 11(57) 2025

7. Pochynkova M., Bader S. Krytychne myslennia: perepony na shliakh rozmirkovuvannia. [Critical thinking: obstacles on the path of reasoning.]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 79, tom 2, 2024, S. 248-254. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_2/40.pdf [in Ukrainian].

8. Terno S. O. Teoriia rozvytku krytychnoho myslennia (na prykladi navchannia istorii): [posibnyk dlia vchytelia]. [Theory of development of critical thinking (on the example of teaching history): [teacher's manual]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet, 2011. 105 s. URL: <https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/Terno-CTDTheory.pdf> [in Ukrainian].

Журнал

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 11(57) 2025

Формат 60х90/8. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.